ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԳՈՇԻ

ԽՐԱՏՔ ՈԳԵՇԱՀՔ

Այս երկու ճառերը ուրիշ երրորդի մը հետ՝ միեւնոյն հեղինակին գրչէն, արդէն «ՍՈՓԵՐՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆՔ – ԻԳ» շարքին մէջ, տարւոյս նախորդ ամիսները հրատարակեցի. դնելով զանոնք իբր անթառամ ծաղիկ մը՝ տարաժամ մահուամբ թարշամեալ հոգեկցի մը դամբանին վրայ։

Փրկչական Տնօրինութեանց հազարիննհարիւրամեայ Յոբելեանին առթիւ, միայն երկուքը կը փափաքինք ծանօթացնել հանրութեան, թէեւ երրորդը՝ թէ ոչ գերագոյն, գէթ միւսներէն վար չէ։

Եկեղեցական ասպարիզին և Աստուծոյ ծառայութեան նուիրեալ անձանց, քահանայական կատարելութեան համար՝ ոսկեհատիկ խրատներ են։ Վստահ թէ «Բազմավէպ»ով աւելի մատչելի կ՚ըլլան հասարակութեան եւ աւելի կարդացող կ՚ունենան, հոս ալ հրատարակուեցան, որպէսզի փրկագործութեան եռանդուն քարոզիչները գիտնան լուսաւորուիլ ասոնցմով, և իրենց մէջ թաքուցեալ աստուածային սիրոյն հուրը՝ կարենան ծաւալել հրդեհել հաւատացելոց սրտին մէջ։

Առաջին անգամն է որ լոյս կը տեսնեն ճառերս։ Ցարդ անծանօթ մնացած էին։ Շատ անորոշ կերպով Կիրակոս Գանձակեցիէն գիտէինք անոնց գոյութիւնը։ Հ. Յակովբոս Տաշեան իր «Մայր Ցուցակ»ին մէջ՝ և ոչ իսկ կը ճանչնայ զանոնք։ Կ. Պոլսոյ Նարեկի մը վերջերը (տպ. 1847, 1852), Գոհութեան աղօթք մը կայ հեղինակիս անուամբ, որուն սկիզբը միայն քիչ մը կը նմանի Ա. ճառին՝ և յետոյ կը տարբերի։ Ճառերս ուրեմն նոր են։ Հնութիւնն, իմաստն ու շարամանութեան արուեստը նկատելով՝ կրկին յարգ կ՚առնուն։

Ս. Ղազարու մատենադարանիս Թ, Ե, 352 ձեռագրին մէջ կը գտնուին, էջ 628–659։ Թղթեայ, բարեկազմ և միջակիր գրչագիր մ՚է ԺԲ դարուն։ Բարսեղ կաթողիկոսին օրով օրինակուած է, որով՝ Մ. Գոշին ժամանակակից։ Աստուածաբանական, մատենագրական և լեզուական ընդարձակագոյն դիտողութիւններս ճառերուս նկատմամբ, պիտի գտնեն ընթերցողք թերթիս յաջորդ թիւերուն մէջ։

Առ այժմ իմ միակ մաղթանքս է, որ Ազգիս հոգեւոր դասակարգը՝ կարդայ և օգտուի ասոնցմէ, և մեր Ս. Հարց հոգւոյն ու շունչով սնանի, աճի և զարգարուի։

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԽՐԱՏ ՈԳԵՇԱՀ

ՄԱՆԿԱՆՑ ԽՆԴՐԵՑԻՈՅ

ՍԿԻԶԲՆ *պատուիրանաց՝ երկիւղ Տեառն է. ըստ այնմ՝ Երկիւղիւ Տեառն ամենայն ոք խորշի ի չարէ։ Եւ, Սկիզբն գիտութեան՝ երկիւղ Տեառն։ Եւ, Երանեալ է այր որ երկնչի ի Տեառնէ։ Ընդէ՞ր. զի ի պատուիրանս նորա նա կամի յոյժ։ Զի իբր յարմատոյ՝ յերկիւղէ Տեառն ամենայն պատուիրանք ընծիւղին։ Իսկ ստունկանողք երկիւղին՝ խոտորին յամենայն պատուիրանաց Տեառն, և վասն այնորիկ դատապարտին։ Որպէս Ադամ, և կինն, և օձն, և Կային, և դարն Նոյի։ Սոդոմայեցիք և Քանանացիք և որք յանապատին. և որպէս ի կատարածի՝ ի հուրն յաւիտենական։ Այլ պահողք պատուիրանացն հանդերձ երկիւղիւ, ժառանգորդք լինին արքայութեանն ընդ ամենայն սուրբս։*

Բայց օրինակ երկիւղի Տեառն այսպիսի է. զի զնա միշտ մերձ տեսանիցես՝ որպէս և է, ի կալ, ի գնալ, ի ննջել, և յառնել, և յուտել, յըմպել. որպէս առ մարգարէն, Յառաջագոյն տեսանէի զՏէր առաջի իմ յամենայն ժամ, զի էր ընդ աջմէ իմմէ զի մի սասանեցայց։ Այսպիսի մտօք՝ անշարժ ի պատուիրանաց Տեառն լիցիս զօրհանապազ։ Ի խոհականութեան, յողջախոհութեան, յարիութեան, յարդարութեան. յաղօթս, ի սէր, ի բանս ճշմարտութեան, ի պահս պնդութեան, ի ժուժկալութեան, ի խոնարհութեան, ի համբերութեան, յողորմութեան, ի քաղցրութեան, ի հեզութեան, ի հանդարտութեան, ի լռութեան, ի գթութեան, յարբանեկութեան, ի հիւրասիրութեան, յաստուածասիրութեան. ի հաւատըս, ի յոյս, յերկայնմտութեան, յուսումնասիրութեան, յընթերցասիրութեան, և բնաւին յամենայն արդարութեան, զոր միանգամ երկիւղ ուսուցանէ։

Զգոյշ լեր անձին քում սրբութեան. զի գլուխ քահանայութեան եւ կրօնաւորութեան քո՝ սրբութիւնն է։ Զի գրեալ է, Սուրբ եղերուք՝ զի ես սուրբ եմ Տէր Աստուած ի միջի ձերում։ Մի տացես տեղի ամենեւին աղտեղութեան խորհրդոց. արեամբ չափ ընդդէմ կացցես արիաբար։ Զի թէ սակաւ ինչ մուտ գտանիցէ՝ բազմանայ ի վերայ քո մտածութիւն չարութեան, և խաւարեցուցանէ զոգի քո օր ըստ օրէ, և վարէ զքեզ ի գործն գարշութեան։ Պահեա զաչսդ ի տեսանելոյ՝ որպէս պատուիրեաց Տէր։ Զճառս կանանց աղտեղութեան մի լսեր բնաւ։

Մի ստանար քեզ ի նոցանէ մայրագիրս և քոյրագիրս, կովկիթս և սպասաւորս. ապա թէ ոչ՝ ունիս ստանալ և կնագիրս։ Եւ մի առ ազգականս յաճախեր երթալ, զի մի պատճառ քեզ կործանման իցեն։ Ստէպ ստէպ յաղօթս կացցես հանդերձ զղջմամբ և արտասուօք յամենայն ժամանակի։ ԶԱստուած միշտ ի մտի պահիցես, և զյիշատակ սիրոյ նորա յոգի քո հաստատեսցես։ Եւ պահօք զանձնդ ամրացուցանիցես։ Միս մի ուտիցես՝ բայց եթէ հիւանդանայցես կամ ծերանայցես. սակայն զնպատակն մինչեւ ի մահ պահիցես։ Գինի՛ մի բնաւին, բայց եթէ ճաշակիցես և զԱրարիչն օրհնիցես, և կամ ի բժշկութիւն վարիցես. սակաւ՝ հանդերձ երկիւղիւ։ Յիշեսցես զորդիսն Ահարոնի և ըզհրոյն կիզումն, և այսպէս ամենեւիմբք զցանկութիւն շիջուսցես։ Ապա թէ յաղթիս ի ցանկութենէ խորհրդօք՝ մի թաքուցաներ, յայտնեա խոստովանութեամբ, և այնպէս

digitised by A.R.A.R.@

ազատիցիս: Այլ եթէ ծածկիցես և անմաքուր ի խորհուրդն մերձենայցես, գիտասջիր՝ զի յաւիտենից կորնչելոց ես: Նա, և նոյն ինքն խորհուրդքն այնպէս դիւրաւ չիջանի յորժամ յայտնիցես. ապա թէ ծածկիցես՝ իբրև հուր ընդ յարդիւ, առաւել բորբոքի: Յորժամ կարի սաստկասցի խորհուրդն զազրութեան, ընդ միտ ած զամօթ յաւիտենական և զտանջանն մշտընջենաւոր և զնախատինս մարդկան, և այնպէս չիջանի: Բորբոքումն սիրոյն Աստուծոյ առաւել շիջուցանէ:

Սովորութիւն ընդունելութեան առ մանկունս մի կալցիս, և մի առ նմանակիցս քո: Մի խօսիցիս և մի ծիծաղիցիս ընդ նոսա, զի մի ի փորձութիւն սատանայի անկանիցիս: Ջեռն ամենեւին ի նոսա մի տանիցիս, և ոչ ըստ միոյ պատճառի. բայց եթէ հարկ իցէ վարոցաւ խրատել ի դիպող ժամանակի: Թող զհաց մինչդեռ քեզ պիտիցի, նոյնպէս և զջուր, և մի յագիր քնով. զի սոքա զախտս պարարեն և զմիտս խաւարեցուցանեն: Մի սիրեր զգեղեցկութիւն հանդերձի և ոչ զմիոյ. զի նիւթ են սոքա խորհրդոցն պոռնկութեան, և փառասիրութեան, և մնափառութեան:

Յանէրկիւղս և յարհամարհիչս պատուիրանի Տեառն, և ի զազրախօսս՝ մի յարեցիս, զի մի զմիտս քո ապականիցեն: Մերձաւոր լեր դու ծերոց և երկիւղածից Աստուծոյ, և սպասաւորեա՛ նոցա, զի շահիցիս ի նոցանէ խրատու:

Ի ձեռին քո կալցես զգիրս սուրբըս՝ և ի նոցանէ խրատիցիս, մանաւանդ՝ զվարս հարանցն սրբոց: Ուսցիս եթէ զիա՛րդ զերիտասարդութիւն թառամեցուցին ճգնութեամբ, և սուրբ տաճար եղեն Աստուծոյ, և ժառանգորդք արքայութեան:

Դատարկակեաց մի լիցիս, զի ի նմանէ առաւել զօրանայ խորհուրդն չարութեան: Բաժանեա՛ զօրն քեզ՝ ի գործ, յաղօթս և յընթերցումն: Յաղօթս կացցես յառաւօտու՝ և մի ծուլասցիս ի քուն, և ի միջօրէի, և յերեկոյ՝ ի քնոյն: Զայդ սովորութիւն կալցես առաւել քան ըզհասարակաց կարգն: Եւ այսպէս աղօթիցես: Նախ օրհնիցես զԱստուած որչափ և գիտիցես, և ապա խնդրիցես՝ նախ զհոգեւորն և ապա զմարմնաւորն, և ապա գոհանայցես: Բայց յառաջ քան զամենայն՝ հասարակաց աղօթիցես, և ապա անձին քում՝ բազում խոնարհութեամբ: Մաքրիցես զմիտդ յոխակալութենէ, յատելութենէ: Ի մախանաց, ի նախանձուէ, ի փառասիրութենէ: Ի մարդահաճութենէ, ի մնափառութենէ, ի բաւասիրութենէ: Ի բամբասանաց, ի չարախօսութենէ, ի թշնամութենէ, յամբարտաւանութենէ, յամբարհաւաճութենէ: Յանձնասիրութենէ, ի կեղծաւորութենէ, և յամենայնէ յայսպիսեացս՝ զի աղօթքն քո սուրբ եղանիցեն: Գիտասջիր, զի թէ թշնամեաց քոց չար լինել աղօթիցես՝ ոչ լսէ Աստուած, և առաւել զայրանայ ի վերայ քո և դատապարտէ: Նախ թողցես յանցաւորին քում, և աղօթիցես զարժանն, և ապա քոյոց յանցանացն խնդրիցես թողութիւն:

Սրբեա՛ զքեզ յամենայն ագահութեան օրինակէ: Մի սիրեր և ոչ զմի ինչ զնիւթ՝ թէև հարկաւորաբար ստանայցես: Եւ թէ պատահի ունուլ զինչս քո ի քեն՝ մի տրտմիր բայց ընդ հոգւոյ սակաւ պակասութեան՝ մեծապէս սուգ կալցիս. բաւական համարեսջիր զհանդերձ և զկերակուր: ԶՏէր ստացիր քեզ փարթամութիւն՝ և սպասաւորեա՛ նմա զգուշութեամբ, և ամենայն ինչ յաւելցի քեզ: Մի լինիր ընչաժողով, և մի որսար զմեղուս. այլ լեր դու իմաստուն մեղու Քրիստոսի, և յոգի քո ամբարեա զպատուիրանս նորա, զի Ոչ կարես երկուց տերանց ծառայել: Ապա թէ պարզաբար ոք իցես՝ չափով զհարկաւորն ստացիր, զի մի յերանելի աղքատութենէն վրիպիցիս: Եւ եթէ սիրես զստանալն՝ մի վասն քո, այլ վասն եղբարց մատակարարութեան: Սիրեա՛ զողորմութիւն ըստ գոյին քո, և տուր կարօտելոյն յամենայն ընչից քոց: Մի համարիր զինչս քո քեզ՝ այլ Աստուծոյ, և զքեզ՝ ըսպասաւոր: Այնքան է քո՝ որքան և այլոց: Ապա թէ այսպիսի միտք չիցեն՝ գիտասջիր, զի ի դատաստան ագահից անկանելոց ես: Տուր կարօտելոյն ի յարկէն, ի հանդերձէն, ի կերակրէն և յըմպելոյն:

Մի ապստամբ լիցիս ի կրօնաւորութիւն քո, զի մի նման յիմար կուսիցն յառագաստէն արտաքս անկանիցիս: Ջանասջիր սիրել զընտանիս որչափ զօտարս՝ թէ բարեպաշտք իցեն. ապա թէ չարք և աներկիւղք իցեն, ամենեւին հրաժարեաց: Զանձըն քո ամբողջ պահեա: Եթէ կարող իցես՝ ձեռն տուր քոյոցն հոգեւորապէս, ապա թէ չիցես կարող,

այլ և վնասիցիս, փախիր ի նոցանէ՝ և բնակեա՛ ուր օգուտն քո է:

Խոնարհամիտ լեր առ ամենեեան. առ մեծամեծս և փոքունս: Սպասաւորեա ծերոց խոնարհութեամբ և մի ամբարտաւանիր: Հնազանդ լեր ուսուցչին քո մինչ ի մահ. և զամենայն ինչ ըստ խրատու ծերոց առնիցես: Զկամս քո ամենեւին ուրացիր: Զքեզ քան զամենայն ոք յետին և անարժան համարեսջիր: Մի պարծիր ի շնորհս ինչ քո, զի ամենայն Աստուծոյ է: Յասկոտ մի ուսանիցես՝ այլ հեզութեամբ և հանդարտութեամբ զամենայն ինչ առնիցես: Ճէ և քէ և նզ՝ բնաւ մի ումեք ասիցես, զի մեծ պատուէր է ի Գրոց վասն այդոցիկ: Ապա թէ յայդոսիկ սովորիցիս՝ ի բաց կացցես ի քահանայագործելոյ:

Վրէժխնդիր տրտմեցուցչին քո մի լինիր, այլ ջանասջիր բարիս նոցա առնել՝ զի մեծ համարձակութիւն կալցիս առ Աստուած: Զատելիս քո մի ատեր, բայց զատելիս Տեառն ատեա՛ առաւել: Ի բազմականս՝ գահաւէր մի լինիր, այլ զամենեսեան առաւել մեծարեա քան զքեզ: Ծաղրասէր մի լինիր, և մի զբօսասէր, և մի զրոյցասէր. զի դոքա ամենեքեան վանիչք են շընորհացն Աստուծոյ: Մի զոք յականէ խոտեր այպանելով, զի մի և դու խոտիցիս ի Տեառնէ:

Զկաղ, և զկոյր և զնման սոցա մի զզուեր, զի մի զայրասցի Արարիչն: Զաղքատն յորժամ տեսանիցես՝ յիշեա զՏէր և զաղքատութիւն նորա վասն քո, և ջանա հաղորդել նմա: Բարի գործել՝ մի պատահմամբ առնիցես միայն, այլ և փոյթ կալցիս հոգաբարձութեամբ առնել: Ի տուրսն զուարթառատ լեր, զի մի փոխանակ ցորենոյ՝ եղինձ բուսցի քեզ: Ի սէր անկեղծաւոր լեր, և ի բան՝ ճշմարիտ: Ի հաւատըս անյողդողդ, ի յոյս՝ աներկբայ: Եւ այդոքիւք՝ դիւրի քեզ ամենայն առաքինութեան ճանապարհք:

Միշտ սուգ կալցիս յանձին քում, և սիրիցես զարտասուս. զի դոքա են նշանակ սիրոյ Աստուծոյ: Սակայն, թէև աղբիւրս արտասուաց ունիցիս՝ մի հպարտանար, զի այն շնորհք յԱստուծոյ են: Սիրեա՛ զտալ քան զառնուլ. զպատուել՝ քան զպատուիլ. զյուսանել՝ քան զյուսուցանել: Որչափ ի մարմնի ես՝ կարօտ ես ուսման: Ծոյլ և թոյլ և լքեալ մի լիցիս, զի մայր ամենայն չարեաց՝ պղերգութիւնն է:

Ի տեղի աղօթից զգաստ լիցիս, մի միայն մարմնով՝ այլ և հոգւով: Սիրեա՛ զաւուրս տօնից, մի վասն կերակրոյ՝ այլ վասն խորհրդոյն որ ի նոսա: Խօսեա՛, զի լուռ բնաւ չվայելէ, այլ զոր ինչ արժանն է. սակայն մանկան՝ ըստ հարցմանն պատասխանելն է գովելի: Մի զաչսըդ զվայրով ածիցես, և մի զմիտդ ցնդիցես, զի մի մոլորիցիս: Մատո՛ զօնկդ ի խրատ, և զխորհուրդսդ՝ ի քննութիւն, և ընտրեա՛ զօգուտն ի նոցանէ:

Ի վայր կալ զաչսդ, և ի վեր զմիտսդ՝ զի միշտ ընդ Աստուծոյ խօսիցիս: Յիշեա զԱստուած ընդ ուրեւառութիւն շնչոյդ՝ թէ հնար է, զի նովաւ ապրիցիս ի խաղեից սատանայի: Մինչ մանուկ ես՝ սիրեա զառաքինութիւն և գործեա զնոսա, զի մի յորժամ ծերասցիս ապաշաւիցես: Զի ծերութիւն՝ ակարութեան է, եւ ոչ ճգնութեան: Յաղթեա որկորստութեան դիւին՝ պահօք, և պոռնկութեանն՝ աստուածսիրութեամբ, և արծաթսիրութեանն՝ ողորմութեամբ, և տրտմութեանն՝ անընչութեամբ, և բարկութեանն՝ հեզութեամբ, և ձանձրութեանն՝ արութեամբ, և ամբարտաւանութեանն՝ խոնարհութեամբ, և ամբարհաւաճութեանն՝ անարգախոհութեամբ, եւ ամենեցունց՝ աղօթիւք: Ստացիր զաղօթս արտասուօք. և զխոնարհութիւն և զանապատ և զաշխատութիւն, և տիրես ամենայն ախտից:

Մայր բարեաց առաքինութեան՝ է խոնարհութիւն, և հիմն ճգնութեանց՝ է համբերութիւն: Կատարած առաքինութեան՝ է սէր, և սկիզբն՝ երկիւղ. բայց ստացումն սոցա՝ է յօժարութիւն կատարեալ: Բուծանէ զմանկութիւն՝ ունկընդրութիւն, և ուղղէ զառաքինութիւն՝ պարզմտութիւն, և ստանայ զսոսա՝ որ հաւատայ ամենայնի: Եթէ կամիս մեծ լինել՝ խոնարհ լեր: Եւ եթէ կամիս յառաքինութիւն հասանել՝ հրաժարեա՛ որ ինչ երկրաւոր: Առաւել քան զամենայն՝ ստացիր զընտրողութիւն: Զչափ անձին քո ծանիր յամենայն իրս, և այն է իմաստութիւն:

Զոր ինչ սխալիս՝ բժշկեա խոստովանութեամբ. զվերաքանչիւրն յայտնեա ճշմարտութեամբ և մի թագուցաներ: Զերազափորձութիւն բազմօրինակ ճշգրտութեամբ ցոյց. և զվերաքանչիւր սահմանեալ կարգն՝ կատարեա՛ աղօթիւք: Եթէ տունջեան

digitised by A.R.A.R.@

ախտացար խորհրդովք՝ և այնպէս փորձէցար. եթէ ի հին ծանօթից տեսար, եթէ ի նորոց՝ յաղագաւոհմէ, եթէ յօտարաց: Արտաքոյ թէ իգական, անանական՝ թէ այլ ինչ կերպարան: Տեսութեամբ թէ շօշափմամբ. խառնակութեամբ, շաղախմամբ՝ թէ ի խորհուրդն նկարելով: Ի գրաստ արշաւելով, եթէ ի խառնակս ինչ հայելով: Մերկ զանձն տեսանելով, թէ զօտարս: Ի պարս կանանց, եթէ ի ժողովս խառնակս: Ի հարսանիս, եթէ ի տուն սգոյ: Ի լուրս բանից, եթէ ի ճառս ազատելիս: Ի հոտս անուշս, եթէ ի հոտս զազիրս: Գործոց կատարմամբ, եթէ անգամոց պատրանաք: Ժամանակաւ հոսմամբ, եթէ տունջիան գրգռմամբ: Գիշերութեամբ, եթէ վիժմամբ: Ցվիրութեամբ կերակրոյ, եթէ լրութեամբ ջրոյ: Յաշխատութեանց՝ եթէ ի հիւանդութեանց: Կամաց յօժարութեամբ՝ թէ ակամայ ընդդիմութեամբ: Հաւատացեալ՝ եթէ անհաւատ երեւոյթն եղեւ: Ի՞նչն յուզեաց զմոլորութեան տեսիլս, թէ յայլոց կերպարանեալ ըմբռնեցաւ: Զայս ամենայն և որ ասցին նման, հարկաւոր է մանաւորաբար պատմել հօր խոստովանութեանն: Զի գիւրին է գիւին զանազան կերպարանել:

Բայց դու զդայշ լեր, մի յարթնութեան ինչ ազատեսցես՝ զի մի յանուրջս նովիմբ փորձեցիս: Զի ատա միայն ունիս զառաւելութեան կարգն, իսկ այլն ամենայն՝ մի օրինակ քեզ եղիցի: Սակայն վասն առաւել զգուշութեան իբրեն գիպուածոյ, աւելի ինչ կրեալ զկարգն արժան է, զի մի ի տեսիլս զանազանս ախտացիս ինչ: Եւ մի միայն զցանկութեան գիպուածն խոստովանիցես և զայլոց ախտից անփոյթ առնիցես. զի մի՝ մատն է յայլոց մատանց: Այլ խոստովանեա, թէ բանիւք յանցեար, և թէ խորհրդոք: Զկամայ և զակամայ: Զգիտութեան և զանգիտութեան: Զցասման, զանգէպ երկիւղի, զանբան արամութեան: Զծուլութեան, զորկորսութեան, զդատարկութեան, զանչափութեան քնոյ: Զամբարտաւանութիւն, զնախանձ չար, զատելութիւն, զմախանտ: Զկեղծաւորութիւն, զշղմոդութիւն, զնտապարծութիւն, զնեփաքաութիւն, զլեկդկատակութիւն, զդատարկաբանութիւն. մինդամայն զամենայն ախտս հոգւոյ և մարմնոյ:

Եւ ջանասջիր զի մի չար ինչ սովորութիւն ջարին ի քեզ մնասցէ: Ապա թէ ոչ՝ իբր խոր զբաղում առաքինութեանց զանգուածն խըմբէ: Զի թէ ընդ մի կապանաք անկար ախտի՝ ծառայ եղեր ամենայն ախտի: Որպիսի ինչ, զի թէ յաղթեցեր ցանկութեան և յաղթեցար յագահութենէ, յաղթեցար իբր յամենայնէ: Զի ի լուծանել միոյն՝ ոչ կարես ամբողջ և զայլսն պահել, և ժառանգ լինել արքայութեանն: Զի ագահն լուծանէ զսէր, զգլուխ ամենայն օրինաց, և նովաւ զամենայն պատուիրանս: Այդպիսի խմա և զայլն ամենայն: Զի որպէս հարկաւոր է բազում անգամք մարմնոյ, հարկաւոր է և բազում օրէնք հոգւոյ: Զի թէ ոչ էին ամենայն հարկաւոր, թերեւս ոչ ամենայն իսկ գրէին: Եւ թէ պատուէս զուտիչ օրինացն յոմանս զոր առնես, ապա անպատուէս զնա յայնոսիկ զոր ոչ առնես. և յաղագս այնորիկ դատապարտես:

Յամենայն ժամանակի պարապան տես զքեզ օրինացն Աստուծոյ: Թէ առնիցես՝ Ծառայք անպիտանք եմք յիշեսցես, զի թերեւս զղջմամբն ապրեսցիս: Զի որպէս կատարմամբն և խոնարհութեամբն յամբարտաւանութենէ ապրիցես, նոյնպէս զղջմամբն զթերին լցցես: Եւ զԱստուծոյ զպարտապան ըզշնորհն հատուցցես:

Զօր մահուն հանապազ ի մտի քո կալցես, զի այնպէս զկարճմոութիւնն հատցես: Ի գիշերի և ի տուէ խորհիցես զի համար տալոց ես ընդ ամենայնի, և այնպէս երկիւղն ի սիրտ քո անկցի, և նովաւ յամենայն պատուիրանս Տեառն լիցես:

Զամենեսեան սիրեսջիր յորոց ոչ վնասեսցես. և յորոց վնասես՝ խորհեսջիր. սակայն աղօթեա վասն փըրկութեան նոցա:

Ի բանս՝ հակառակասէր մի լինիր զքոյն հաստատելով: Թէեւ ճշմարիտ էցես, ի սկզբանն տեղի տուր, և ի դադարել հակառակութենէն՝ ցոյց զքո ճշմարիտն, թէ ընդունին. ապա թէ ոչ՝ մի ինչ տրտիր:

Մի հաւատար վարուց քոց մինչեւ յօր եղի քո յաշխարհէ: Զի որքան ի նաւարկութեան ես՝ երկիւղ է նաւաբեկութեան:

Մի ուխտեր ինչ Աստուծոյ վաղվաղակի անընտրողաբար, զի մի զըզջասցես և ուխտազանց գտանիցես: Ապա թէ ի նեղութեան ուխտեցեր՝ փութա կատարել:

Մի խոստանար տալ ընկերի քո զոր ոչ կարես, այլ տուր զոր կարես: Եւ մի խոստանար՝ զի մի պատճառ առելութեան լիցի:

Որ երէց քան զքեզ լիցէ նմա տուր զբաղմականն, զբան, զխորհուրդ, և զայլն ամենայն. ապա թէ տգէտ ոք լիցէ՝ ծածկաբար ծանոյ զարժանն, և զքեզ մի երևեցուցանել ջանասցես: Մի խօսիր սուտ ընկերի քո, և մի դաւաճաներ զնա, զի մի և դու անկցիս ի գուբ:

Մի տար տեղի աշխարհականաց գայթակղութեան և ոչ մոյ իրի, ապա թէ ոչ՝ դատապարտիս ի Տեառնէ: Տուրեւառութիւն վաճառի, շահի վասն՝ ընդ աշխարհականս մի առներ. ապա թէ առնիցես՝ տուր առաւել՝ և առ սակաւ:

Մի օթիցես յաշխարհ գիշերի, մանաւանդ միայն. բայց եթէ հարկ լիցէ՝ ընդ այլ եղբարս, և կամ առքահանայի:

Տրանջող մի լիցիս առաւել՝ վասն կերակրոյ, զի մի նմանիցիս որոց յանապատն: Զխորհուրդ ուրուք քեզ յայտնեալ՝ այլ ումեք մի ասեր, զի մի անհաւատարիմ լիցիս: Մանրակծիծ մի լիցիս, զի մի զմեծամեծսն առցես: Երդումն, և ոչ սակաւ՝ մի երդնուցուս, զի մի և զմեծամեծսն ուսցիս: Հասուխած՝ մի սովորիցիս, զի մի նմանեսցիս առնանոց: Ընդ ումեք որ մերձ լիցես՝ առանձին ինչ մի ստանար, զի մի երկպառակ երևեսցիս:

Սէր հաւատարիմ կալցիս առ ամենեսին, ապա թէ պատճառաւ լիցէ՝ դիւրաւ լուծանի: Ընդ ում որ բնակիցիս, որքան երկիցես և օգտիցիս՝ կացցես. ապա թէ արհամարհել սկսանիցիս՝ մի կացցես: Ցիւրաքանչիւր աւուր հանգիս առնիցես մտաց քոց և ի ժամու, և ուղղիցես զսխալեալն բազում փութով. և այնպէս կարիցես Տեառն հաճոյ լինել և ժառանգել զարքայութիւնն: Շնորհօք և մարգասիրութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ընդ որում Հօր միանգամայն և Հոգւոյն սրբոյ վայելէ փառք իշխանութիւն և:

ՆՈՐԻՆ ԴԱՐՁԵԱԼ

ՔԱՂԵ ԽՐԱՏՈՒ

ՎԱՍՆ ԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՄԲ ՍՊԱՍԱՒՈՐԵԼ

ՄԱՐՄՆՈՅ ԵՒ ԱՐԵԱՆ ՏԵԱՌՆ

Գլուխ ամենայն բարեաց Տեառն առ մեզ եղեալ՝ է հաղորդութիւն Մարմնոյ և Արեան իւրոյ սրբոյ. և վասն այնորիկ հարկաւոր է սակաւ ինչ գրել, թէ որպէս արժան է սպասաւորել անձառ խորհրդոյն պաշտօնեայքդ Եկեղեցւոյ:

Բայց գիտել պարտ է զի զանազան ոգւով և մարմնով ինդրէ մեծ խորհուրդն: Զի թէ ըստ օրինակին այնպիսի էր, որչափ ըստ ճշմարտութեանն: Քանզի կաղ և կոյր և ամենայն արատաւոր՝ ի պատարագն անընդունելիք էին. և այնոքիկ օրինակք էին ոգւոց անարատութեան: Նա՝ և ոչ անկատար մարմնով հաճոյ է Աստուծոյ: Զի ըստ օրինացն՝ քան, քսանեւհինգամենից ի վեր և ոչ ի խոնարհ հրամայէ կարգել ի քահանայութիւն: Զի թէպէտ անարատ, չար է խակութեամբ թերի գտանել ի պաշտօնն: Զի գերազանցութեամբ բարեաց զարդարել է գէպ է քահանայից՝ և ոչ հասարակութեամբ: Որպէս զի առ այլս նորին բարին լցէ, և ոչ իւր միայնոյ, զի այնորիկ ազգաւ կարգեալ է՝ զի մատակարար ուղղութեան լցէ որոց ընդ ձեռամբ: Ապա թէ անկատար լցէ ոգւոյն առաքինութեամբ և մարմնոյն հասակաւ՝ բազում է չարեաց տեսակ: Մի, զի ինքեան ի գտատպարութիւն է և տեսողաց ի գայթակղութիւն: Եւ գարձեալ՝ զի զբարկութիւնն Աստուծոյ չարժէ յաշխարհ, և խափանումն լինի փրկական խորհրդոյն: Զի որ ոչ իցէ ինքեան բարի՝ զիարդ այլոց: Քանզի ի խաւարէ լոյս ոչ է, և ոչ ի հիւանդութենէ առողջութիւն, և ոչ

digitised by A.R.A.R.@

յաղքատութենէ փարթամութիւն։ Նմանապէս, և ոչ ի չարէ՝ բարի։ Եթէ զդուշնաքեայ զգործս անմարթ դոն կատարել՝ յաղագս անվարժութեան և հասակին թերութեան, զիարդ զմեծագոյնն գործ։ Եթէ զհասարակականն խօսս ոչ գիտեն ասել առ ոմանս, որպէս ընդ Աստուծոյ խօսին։ Եթէ հայցել ի մարդկանէ ոչ գիտեն ըստ արժանւոյն՝ սակաւ ըստ պիտոյիցն՝ որպիսի յեղանակաւ յահաւորէն Աստուծոյ խնդրիցեն զոգւոց փրկութիւն։ Եթէ ի տեսողաց խոտին՝ յառնել, ի նըստել, ի կալ և ի գնալ, և այն ի համազգեաց, որչափ և ի հրեղինաց սպասաւորաց աստուածային խորհրդոյն։ Եւ եթէ զմարմնական կենդանուն անկարգաբար ուտեն, բազում անգամ և ծիծաղելի համասեղանից, ըստ որոմ օրինակի զհոգեւորականն և զերկնայինն գիտիցեն ուտել զկերակուր։ Եթէ զինքեանց զաջ և զահեակ ընտրել ոչ կարեն, զորոց արդեօք ընտրիցեն զօգուտ։ Արդարեւ յոյժ զարմանալ ի դէպ է, ոչ ընդ նոսա՝ զի դիւրաստեղծ են ոգւով և ի կամս ուղղըչացն հային, այլ ընդ կարգողս ընդ մեզ, եթէ զիարդ հաւատամք զանձառ խորհուրդն ի ձեռս նոցա, և ընդ նոսա՝ և առաջին եւս դասապարտիմք։

Եւ զի մի զայս կրիցեմք, զգուշութեամբ զանձինս և զնոսա զարդարեսցուք, և ամենայն ուղղութեամբ կատարեալ կերպարանեսցուք։ Ըստ Տեառն Նմանութեան զոր ասէն Առաքեալ. Մատոյց զանձըն անարատ պատարագ, պարտի զանբծութիւն ուղղել նուիրեալն ի քահանայութիւն։ Զի սովիմբ վկայեցան առաջինքն՝ որք զանձինս Տեառն նուիրեցին, Նոյ և Յոբ՝ և այլք նմանք նոցա։ Սկսանել յերկիւղէ՝ և ըստ կարգի պատուիրանացն, հանդերձ մաքրութեամբ՝ ժամանել մինչեւ ի գլուխ պատուիրանին՝ ի սէրն։ Եւ ամենեքումբք յարդարել և այնպէս համարձակիլ, մանաւանդ սրբութեամբ։ Զի նովաւ առաւել ընդ Տեառն սրբութեանն յարմարիմք, զի նախ սրբիլ՝ և ապա ի Սուրբն մերձենալ օրէնքն ուսուցանեն։ Զի ոչ է միաբանութիւն մաքրութեան եւ անմաքրութեան, որպէս լուսոյ և խաւարի։

Սակայն առաւել սիրոյն կատարելութեամբ ձեւանալի է։ Քանզի նովաւ և Տէրն զիւրն կատարեաց Խորհուրդ։ Ապա թէ ատելութեամբ և մախանօք ընդ բազումս լիցէ, որպէս կարիցէ Ճշմարիտ Սիրոյն անօթ լինել, և զմարդասիրութիւն նորա յայլս ճառագայթել։ Զի դէմք հակառակին է ատելութիւնն և նըմանք նորին, որպէս սէր՝ կատարեալ պատկեր և նմանութիւն Տեառն։ Եւ զի քահանայութեան Տեառն նշանակ է և մերս քահանայութիւն, ոչ վայելէ զՃշմարտութիւն նուազել քան զստուերն, ըստ որում գրեցաւն, Սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո։ Իսկ Տէր՝ և զանձն եդ, և հրամայեաց դնել, և աշակերտութեան նշանակ՝ զնոյն եցոյց։

Յայտնի և համառօտ օրինակ սիրոյն՝ է հրամանն Տեառն. Որպէս կամիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ՝ այնպէս արարէք և դուք նոցա. զի այն իսկ են օրէնք և մարգարէք։ Յայտնանէ ուսաւ Առաքեալ, ասել, Լրումն օրինացն՝ է սէր։ Եւ այլուր, Մեծ քան զսուտա՝ սէր է։ Եւ դարձեալ, Զհետ երթայք սիրոյ. և զի, Սէր ընկերի չար ոչ առնէ. Սէր ոչ նախանձի, և այլն։ Զայն իսկ եցոյց զԴաւթայն և զՅոնաթանայն, զի սիրապէս սէր՝ ոչ անկանի բնաւ։ Վասն այնորիկ իսկ տուաւ, զի զամենեսեան ի մի յարմարեալ կապիցէ, և զարմատ չարեաց հատցէ, և երկայնամիտ ի վերայ նուազելոյն լիցի, և անոխակալ առ մեղուցեալսըն։ Զի եթէ ի պարզաբար ալօթեն հրամայեաց թողուլ զյանցանըս՝ և ապա ալօթել, թող, ասէ, զյանցանս մեր՝ որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց։ Որոմ ներման արժանացին որք ոխակալութեամբ յանդգնին յահաւոր Խորհուրդն։ Ցիշեսցեն և զստակ պարտապանացն, որք ոչ ունէին հատուցանել՝ և շնորհեաց։ Զի և այնքան եցոյց զդժնդակութիւն չարին մախանաց և ատելութեան, որպէս զի և ի սեղանոյն հրամայեաց երթալ և հաշտիլ։

Արդ սիրեա՛ հասարակ զամենեսեան՝ որքան հնար է, և ի միասողաց հրաժարեա՛ վասն զգուշութեան՝ բայց մի ատեր։ Եւ զարժանաւորսն պատուեա՛ առաւել։ Այսոքիւք բարեշուք լիցես, ըստ որում գրեալն է՝ Քահանայք քո զգեցցին զարդարութիւն։ Ի վերայ այսորիկ ուսուսմնասէր լինել՝ որով արիութիւնն յարդարի, և բարեկարգ լիցես։ Զի իբր արուեստականի գործիք են պէսպէս ուսմունք, որովք մարթ է լինել արուեստին, որպէս զի որք ոչ ունին՝ ոչ կարեն գործել։ Անխափան կատարեա զպաշտօնն տունջեան եւ գիշերուոյ։ Եւ յորժամ հանդերձեսցիս մատչել ի սեղանն սրբութեամբ և կատարել զսէրուն նական խորհուրդն, մի ի պատճառս ադահութեան առնիցես զձրի փըրկութիւնն աշխարհի։ Զի և մեք ի Տեառնէ ոչ փոխարէն առաք, այլ պարգեւս։ Եթէ ամենահաճոյ առնիցես Տեառն, զպէտս քո յայնմանէ առնուցուս, Զի պաշտօնեայք սեղանոյն՝ ի սեղանոյ անտի վայելեն։ Իսկ զառաւելեալն՝ յաղքատս ծախիցես։

Եւ մի առնիցես փառասիրութեամբ, արհամարհելով զփառս Աստուծոյ, զի մի անարգիցիս յԱստուծոյ։ Եւ մի մարդահաճութեամբ, զի Տէր ցրուէ զոսկերս մարդահաճոյից։ Եւ մի յաւուրս տօնից սեթեւեթեալ արիասցիս, և յայլ աւուրս հեղգացեալ՝ անփոյթ առնիցես։ Եւ մի յաւուրս ագապից յափշտակիցես զառաջին պատիւն՝ շահի վասն և մեծարանաց միանգամայն, զի մի իբր ամենայնիւ ախտաւոր լիցիս։ Այլ յամենայն ժամանակի՝ մի դիտաւորութիւն քեզ լիցի, կամացն Աստուծոյ հաճոյութիւնն։ Եւ զանձն քո զարդարիցես ըստ նմանութեան պատմուճանին Ահարոնի՝ արդարութեամբ։ Եւ անխոցոտելի լիցիս յամենայն ախտէ, մանաւանդ ի դիւէն պոռնկութեան։ Եւ եթէ կրիցես ինչ ի ցանկութենէ յարթենութեան և թէ ի քուն, սրբիցիս նախ՝ և ապա ի սրբութենէն մատիցես։ Զնոյն և յայլ ախտից սրբիցիս և ապա համարձակիցիս։ Զի անտեղի է ի մի յախտից զգուշանալ՝ և յայլսն ոչ։ Որպէս զբազումս տեսանեմք, զի զնախանձ և զմախանս՝ զմայրն մահու, և զատելութիւն և զայլ ամենայն ախտս, զհոգւոյ և զմարմնոյ՝ անխտրաբար ունին, ի մի միայնէն պիտակաբար զգուշացեալք յերազափորձութիւնս, որովք մանաւանդ դատապարտին քան թէ պատուին։

Բայց օրինակ մաքրութեանն կարգաք յերազափորձութիւնսն՝ այսպիսի է, ըստ որում գրեցաւս. քանզի բազմօրինակ է։ Զի է ըստ բնութեան կրից, և է ըստ կամաց մերոց յորդորման, և է ըստ դիւաց պատրանաց։ Եւ այսոքիկ դարձեալ զանազան. ուստի որոշին ի միմեանց կարգաք։

Եւ ըստ բնութեան կրիցէ՝ յորժամ առաւելեալն արտաքս հոսի։ Եւ դարձեալ ի ճգնութենէ և յաշխատութենէ և ի հիւանդութենէ պատահի։ Եթէ յառաջ քան զգիշերապաշտօնն լինի՝ զօրն արտաքոյ կացցէ, և վաղիւն պատարագեսցէ։ Հոմանն երկրորդ կարգ՝ գիշերութեանն. մի, յիսուն ծնրով։ Իսկ թէ յառաւօտու պատահի, մի ի վաղիւն՝ այլ ի միւս վաղիւն հաղորդեսցի. բայց թէ հարկ լիցի՝ հաղորդեսցի վաղիւն։ Իսկ եթէ տեսութեամբ իցէ օտարաց, յօրն արտաքոյ կացցէ և վաղիւն ի ներս, և ի միւս վաղիւն հաղորդեսցի. ապա թէ հարկ իցէ՝ հաղորդեսցի վաղիւն։ Իսկ եթէ յառաւօտու իցէ երրորդ կարգ տեսութիւնն, երրորդ օրն հաղորդեսցի։

Այլ թէ բուն մերձաւորաբ փորձեսցի ի սատանայէ, և՝ չէ յառաջ ախտացեալ՝ յերրորդ աւուրն պատարագեսցէ, ապա թէ չափաւոր ախտացեալ իցէ՝ հինգերորդ կանոնն։ Իսկ եթէ առաւել ախտացեալ իցէ տուընջեան մանաւանդ ժամանակաբ, և այնպէս փորձի, զշնութեան սահման ունի։ Թէ մի անգամ հանդիպի, երկու շաբաթ կրկին կարգաբ ապաշխարիցէ և ապա հաղորդիցի։ Եթէ կրկնի եւս՝ կրկնապատիկ ապաշխարիցէ։ Ապա թէ ախտացեալ սովորութիւն կալցէ՝ ի բաց կացցէ ամենեւիմբոի հաղորդելոյ, մինչեւ Ճշմարտապէս սրբեսցի, և ապա ի վարդապետաց ուղղեսցի։

Այդպէս եղիցի և օտար ծանօթից, եթէ հին. և եթէ այլ ընտանեացն՝ կարգաբ առաւել լիցի։ Ի գիշերի, և ի տունջեան և յառաւօտու՝ կարգաբ զանազանին։ Ապա թէ ի վերայ գրաստաու տեսանէ կամ զիսառնակս անասնոց՝ երեք կարգ. օրն արտաքոյ, վաղիւն ի ներքս, յերրորդին հաղորդեսցի։

Ապա թէ յեռ պատարագին ի տուընջեան, ոչ հեղգացեալ՝ փորձի օտար տեսութեամբ, կրկին կարգ. վեց օր արտաքոյ, մի՝ ի ներքս, և յութերորդն հաղորդեսցի։

Իսկ յանտես հոտումն և ի գիջութիւնն և յառաջագոյն ախտանալն, եթէ յօտարս և եթէ ի ծանօթըս թէ յընտանիս, յառաւելն և ի նուազն և ի հեղգալն՝ զանազանին կարգն, որպէս յառաջ գրեցան, զի ի վարդապետաց ուղղին։ Նոյնպէս և յայլ գիպուածսն փորձանաց։

Իսկ եթէ ի յոլով կերակրոց և յըմպելեաց լիցի, չորս կանոն. երեք օր արտաքոյ և մի ի ներքս, և ի հինգերորդն հաղորդեսցի։

digitised by A.R.A.R.@

Ապա թէ արուական ինչ իցէ փորձանքն, և կամ անասնական, և կամ այլ ինչ այդպիսի՝ և կամ այլազգի. թէ չունէր ինչ յառաջագոյն խոցուած տեսութեան և կամ խորհրդոց, օրն արտաքոյ՝ և վաղին ի ներքս, յերրորդն հաղորդեսցի: Ապա թէ ախտացեալ, նոյն սահման կացցէ՝ որպէս վասն այլ տեսութեան գրեցաւ: Յառաջ քան զգիշերին պաշտօնն, և յառաւօտուն և ի տունջեանն, պատարագեալ և անպատարագ, զանազանին կարգն:

Իսկ պատրաստել զնիւթ Մարմնոյ և Արեան Տեառն՝ այսպիսի է: Ի յընտիր և յազնիւ ցորենոյ պարտ է զհացն սրբութեան կազմել, և ոչ վայրաբար յամենայնէ: Եւ ի նշխարատան պահել սպասաւորաց եկեղեցւոյն: Բեկեալ և այրեալ և յերկիր անկեալ նշխարով չէ պատարագ մատուցանել: Նոյնպէս զբաժակ պատարագին՝ քահանայք առանձին ամանով պահեսցեն, և սպասաւորք եկեղեցւոյն հոգասցեն, զի մի պատճառ վնասու ինչ լիցի:

Ապա թէ ոք մկնանկ գինով և կամ նշխարով յանգէտս պատարագ մատուցանէ, ամենայն ամանքն սրբութեան՝ յորս հասաւ պղծութիւնն, հանդերձ սկէծածկոցովն, բայց ի հանդերձից սեղանոյն՝ ի բաց խոտեսցին: Եւ քահանայքն երեք շաբաթս պահօք ապաշխարեսցեն. երկու արտաքոյ՝ և մի ի ներքս, և ապա հաղորդեսցին սրբութեանն:

Իսկ թէ գիտութեամբ ոք մատուցանէ, առ ոտն հարկանել զանճառ խորհուրդն՝ ի կարգէն լուծցի: Բայց վարդապետք իշխանք են, որպէս կամին՝ արասցեն ըստ ապաշխարութեան նոցա. երեք ամ սրբապահութեամբ ի ներքս՝ և ապա հաղորդեսցին, այսպէս և կամ այնպէս՝ ի գիտութիւն վարդապետին թողեալ է: Իսկ ի գնել սպասուցն՝ մերձեցեալ մուկն արածիցէ ի նշխարն, և գիտացեալ քահանայն յսկզբանն՝ մինչև յայն տեղին որ առնու ըղհացն և զբաժակն և օրհնէ, փոխեսցէ զնշխարն՝ և այլ դնիցէ, և յառաջին սկսեալ՝ կատարեսցէ զպատարագն: Իսկ թէ յետ օրհնելոյն մինչ ի բաշխելն գիտասցէ, խափանեսցէ զպատարագն: Թէ այլ ոք լիցի՝ ճաշակեսցէ զանկատար խորհուրդն, և երեք շաբաթ արտաքոյ կացցէ. ապա թէ ինքն իցէ՝ կերիցէ և մի թողցէ. քառասուն և ութ օր արտաքոյ կացցէ սրբութեանն:

Իսկ թէ ի մկրտելն և ի մանաւորելն գիտասցէ՝ կատարեսցէ ըզխորհուրդ, և երեք շաբաթ արտաքոյ կացցէ սրբութեանն՝ և ապա հաղորդեսցի, և ամանքն մի խոտեսցին: Իսկ թէ գիտութեամբ ծուլացեալ և արհամարհանօք անհոգանայ, և մատուցանէ զպատարագն՝ ջերմեռանդն և սրբապահ ապաշխարութեամբ, մի ամ արտաքոյ կացցէ՝ և ապա հաղորդեսցի:

Իսկ թէ քացախ գինով առնիցէ յանգէտս, կրկին ապաշխարութեամբ, երեք շաբաթ արտաքոյ կացցէ՝ և ապա հաղորդեսցի:

Ապա թէ գիտութեամբ՝ ամ մի: Այլ թէ ջրով մատուցանէ յանգէտս, և մինչև ցբաշխումն, ուր և գիտացեալ, ի բաց թողցէ, և այլ մի մատուսցէ: Ապա թէ ի բաշխելն գիտասցէ, կատարեսցէ զպատարագն՝ և ինքն ամ մի արտաքոյ կացցէ սրբութեանն, անխափան՝ նովին կարգովն: Ապա թէ գիտութեամբ մատուցանէ՝ ի կարգէն լուծցի, և ապաշխարեսցէ այն կարգաւն՝ որպէս կանոնք հրամայեն:

Ապա թէ երկօրեայ նշխար ոք մատուցանիցէ յանգէտս, երեք շաբաթ արտաքոյ կացցէ նովին կարգաւն: Ապա թէ գիտութեամբ ոք մատուցանէ, ծուլացեալ կամ գիտացեալ և ագահեալ, երեք քառասունս արտաքոյ կացցէ հաղորդութեանն, զերիս մասն արտաքոյ սրբութեանն, և զմի ամ ի ներքս. և ի կատարել թուոցն և քանիցն՝ մտեալ հաղորդեսցի: Իսկ թէ օթի ջրով ի պատճառս ծուլութեան կազմեաց զնշխարն, ութ օր արտաքոյ կացցէ հաղորդութեանն: Ապա թէ հարկաւ պահի հեռագոյն գոլով, որպէս ի ձմեռնային ժամանակի, և կամ յերկիւղէ աւազակաց՝ մի խափանեսցեն զպատարագն: Նոյնպէս թէ ձեռամբ պատահեսցի առցեն ի սուրբ տեղեաց, անմեղ է՝ թէ Աստուած կամի: Այլ թէ մասն անկանի ի սուրբ սեղանն, երեք կարգով ապաշխարեսցեն. մի օր արտաքոյ կալով, և երկու օր ի ներքս՝ խորհրդոյն հաղորդեսցին: Իսկ եթէ յսկէծածկոցն անդանիցի՝ մի խըորիցի՝ անվնաս է:

Իսկ եթէ ի խոնարհ՝ առ ոտն սեղանոյն անկանիցի, ութ օր արտաքոյ կացցէ սրբութեանն, և երկու ի ներքս, և ապա հաղորդեսցի: Իսկ թէ ներքոյ բեմին անկանիցի՝ երկու ութեակս պահեսցէ:

Ապա թէ ի գինոյն հեղու ի սեղանն՝ ութ օր. իսկ թէ ի խոնարհ՝ քառասուն օր: Զերիս տասն արտաքոյ, զմի ի ներքս, և ապա հաղորդեսցին: Իսկ թէ ի ներքոյ բեմին հեղցի՝ քառասուն ապաշխարեսցէ:

Այլ թէ իշացաւ յեկեղեցի, եթէ ակամայ՝ ութ օր արտաքոյ կացցէ, ապա թէ կամաւ անհոգացեալ՝ ամ մի: Բայց վարդապետն իշխան է՝ ըստ ապաշխարութեանն և զժամանակն կարճել: Սոյնպէս և ի պատարագին, թէ ակամայ՝ երկու ութեակս արտաքոյ կացցէ, ապա թէ կամաւ՝ այլազգաբար անյուսութեամբ յարհամարհանս եկեալ սըրբոյ խորհրդոյն՝ ի բաց կացցէ ամենեւին ի քահանայութենէն զոր ունին: Բայց ի ջերմեռանդ յապաշխարութեան յարտասուս նորա հայեցեալ վարդապետն՝ իշխան է որպէս և կամի: Այլ թէ զկարգ գոլով պատարագեալ յանգէտս՝ շաբաթ մի արտաքոյ կացցէ. ապա թէ գիտացեալ և պատարագեսցէ յաղագս պատուորաց եկեղոց՝ փառասիրել, և կամ յաղագս ընծայից բերողաց հարկեցաւ փառաւորել, զփառսն որ առ յԱստուծոյ անարգեաց, այնպիսին ընծայիւք է: Եթէ սովորութեամբ առնիցէ, ամենեւին ի բաց կացցէ ի կեանս իւր ի սուրբ խորհրդոյն. ապա թէ մի անգամ կամ երկիցս ըստ հարկի արար, և յետոյ զղջացեալ, քառասուն օր արտաքոյ կացցէ սրբութեանն՝ ջերմեռանդն ապաշխարութեամբ, եւ ապա հաղորդեսցի: Եւ ապաշխարութեանն արտաքոյ եկեղեցւոյ որ լինի, ըստ հարկի մեծի որ կացցէ ի վերայ, իշխան են գիտունք՝ որպէս յաւելուլ՝ սոյնպէս և կարճել. այսինքն, ի հնգէ՝ մի, ի տասնէ՝ երկուս, ի քսանէ՝ չորս, յերեսնէ՝ վեց, ի քառասունէ՝ ութ, ի յիսնէ՝ տասն, ի հարիւրէ՝ քսան: Եւ այսպիսի ընտրողութիւն ի հարկաւոր ժամանակի, զջերմեռանդ կարգածութիւն զքահանային տեսեալ, թէ այնպիսի հանդիպի մատուցանել պատարագ՝ բարւոք է թողացուցանել ի կամս Աստուծոյ:

« ԵԿԱՅՔ ԱՆՑՑՈՒՔ ՅԱՅՆ ԿՈՂՄՆ »

(Մարկ. դ. 35)

Երթանք մենք անդին ուր դուն կաս միայն
Ուր լոյ կը խօսիս երկընքի վըրան.
Հաճոյք ու փառքեր կ'անցնին վաղաժամ
Երթանք ով Յիսուս, որ քեզ մերձենամ:

Տար զիս յաւիտեան լուռ անապատներ
Ուր չըկան տառապ, աշխարհի հոգեր.
Կ'ուզեմ զիս մոռնալ, ըլլալ անմարմին,
Երթանք , ով Յիսուս, երթանք միասին:

Միայն դուն ունիս կենսատու խօսքեր
Աղօթքի լեզու, ու սիրոյ պատուէր.
Կը սիրեմ քեզ հետ ապրիլ առանձին,
Երթանք, ով Յիսուս, երթանք միասին:

Ես ա՛լ չեմ փընտռեր բոցավառ գարուն,
Պատրանքի աչքեր, գինին փըրփըրուն.
Ծարաւ եմ վըճիտ բաժակ մը ջուրին
Երթանք, ով Յիսուս, երթանք միասին:

Թէ ինձ լեղի տաս զեղուն բաժակով
Կը ձօնեմ քեզ հետ Աստուծոյ սիրով.
Տըկար է մարմինս, յօժար իմ հոգիս
Մինչեւ Գողգոթա առաջնորդէ զիս:

Այդ ի՛նչ սեւ քող է որ կը ծածկէ քեզ
Յաճախ աչքերէս, երբեմն հոգիէս.
Ելի՛ր, կ'ընկղմիմ ես խորը ծովուն
Մի՛ ննջեր այլեւս երկնի զօրութիւն:

Հեռուն կը դիզուին ամպեր փոթորկի
Նաւակն հաւատքիս յողդողդ կը ծըփի.
Ձայնէ՛ հողմերուն, սաստէ՛ ալիքին
Որ զիս յուզելէն դադարին, կարկին:

Ձեռքերդ արիւնոտ, օրհնութիւնդ առատ
Տարածէ Յիսուս հոգւոյս իմ աղքատ.
Առանց քու կամքիդ չի բացուիր գարուն,
Առանց քու խաչիդ չըկայ յարութիւն:

Թող որ համբուրեմ հոգւով խանդակաթ
Սայրասուր քարերն ու բեւեռն երկաթ.
Օթեւաններ կան խաչերէն անդին,
Երթանք, ո՛վ Յիսուս, երթանք միասին:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ